

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MADDİ KÜLTÜR

GELENEKSEL TEKSTİL SANATLARI ÖRNEĞİNDE GELENEKSEL BİLGİ VE BECERİNİN AKTARIMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Yüksel ŞAHİN¹

Giriş:

Bilindiği üzere geleneksel yaşam biçimlerine bağlı üretim biçimleriyle ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen ve çoğu mesleki bir alanı oluşturan ve geleneksel öğretilerde bir anlamı olan üretim biçimleri ve ürünler el sanatları kapsamında sınıflandırılmaktadır. Bu bağlamda geçim sağlayan, ekonomik getirisi olan ve aynı zamanda örf- adetler gereği gereksinim duyulan eşyaları üretmek amacı çerçevesinde gelişen el sanatları ile günümüz üretim biçimlerini karşılaştırmak anlamlı olmayacaktır. Karşılaştırmak yerine, yoğun bir biçimde üretimi devam eden ve yine bazı gereksinimler doğrultusunda ortaya çıkmış olan tekstil el sanatları üzerinden el sanatlarının günümüzdeki durumunu ele almak mümkün olabilmektedir.

Burada el sanatlarının tarihsel süreçte hangi bileşenlerle oluştuğu, geliştiği ve değiştiğini artık ifade etmemize gerek olmadığı kanaatindeyim². Ancak geleneksel teknik ve bilgi ile üretimi halen devam eden tekstil el sanatları bakımından bize veriler sunan bazı örnekler olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu bildirinin konusu, üretici insan gücünün, kırsal ve kentsel yaşam biçimlerinde el becerisi isteyen bazı üretim biçimlerinde geleneksel el sanatlarını kendisine referans aldığı noktasından hareket etmektedir. Tekstil el sanatları, günümüzde çoğunlukla kadınların el becericileriyle diğer el sanatlarından farklı olarak çeşitlenmekte ve yeni önermelerle yaşamaya devam etmektedir.

---

1 Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, Eskişehir. yukselsahin@anadolu.edu.tr

2 Bkz. (Sürür. A). 1985, Geleneksel Türk Sanatlarında Desenleme ve Kompozisyon Yöntemleri, Sanat Üzerine, Hacettepe Üniv. GSF Yayınları, Ank. 81- 89 s.

Günümüz kent yaşamlarında özellikle kadınlar için bir eğitim kurumu veya yerel yönetimler bünyesinde açılan uğraşı (hobi) veya meslek edindirme amaçlı kurslar, tekstil el sanatlarının üretimine olanak sağlamaktadır. Bu kursların yanı sıra, mevcut kadın becerisinin devam etme biçimlerinden birisi olarak kırsal turizm bölgelerinde gelişen tekstil el sanatları da kendi ekonomilerine katkı sağlamaktadır.

El Sanatlarının Kavramsal Kökenine Kısa Bir Bakış:

Değişime uğrayan geleneksel tekstil el sanatları günümüzde artık turistik bir değer kazanmış ve çeşitli yorumlarla kültürün temsili rolü yüklenen hediyeleşme eşya sektörünün malzemesine dönüşmüştür. Kadınların el becerileriyle çeşitlenen el işi örgü, keçeden yapma çeşitli ürünler, giyim- kuşam parçaları gibi kimi ürünler, beceri konusunun üretim isteği ile yakın ilişkisinin devam ettiğini gösteren, yeni bir gelişimi işaret etmektedir. Özellikle kadın beceri ve üretim isteği ile şekillenen yeni ürünlerde gözlemlenen zevk, kompozisyonlardaki ve renk seçimindeki matematik bilgisi, estetik algı, konunun sanat, zanaat, tekhne / teknik, bilgi ve beceri bakımından değerlendirilebileceğini akla getirmektedir (Şahin, 2016; 4). Bu kavramları kısaca tanımlamak yerinde olacaktır. Cevizci, Platon'un "tekhne" kavramını, sanatsal bir nesnenin üretilmesi ya da bir amaca ulaşılması için gerekli olan ilkelerin bilgisine ve kullanılmak durumunda olan rasyonel yöntemle ilişkin kavrama verilen ad olarak tanımlamaktadır. "...Amacı bir şey yaratma faaliyeti olan ve doğru bir plana göre yönlendirilmiş beceri olarak tanımlanan "tekhne", doğru bir akıl yürütmeye dayalı olan ve insanın kendisi tarafından yaratılmış bir şeyi ortaya çıkarmasına sebep olan yetenek olma durumundadır" (1997: 658), (Şahin, 2016; 7). Tekhne'nin yetenek olarak tanımlanması, beceri konusunu da hemen sorgulamayı gerektirmektedir. Beceri; İngilizcede aynı kökten gelen "practice" (alıştırma, deneyim, pratik) ve "practical" (becerikli, iş bitirici, elverişli, pratik) ile ilişkilendirilmektedir (Senneth, 2013: 66), (Şahin, 2016: 5). Bu durumda yetenek; bir işi yapabilme yetisi, beceri ise o yeteneği deneyimle kullanılabilir hale getirme olarak düşünülebilir.

Yetenek ve becerinin dile geldiği kullanım alanları ise hem sanat hem de zanaat kapsamında kendisini gösterebilir. Bu bağlamda zanaat; mesleklerin sınıflandırıldığı bir çatı kavram olarak düşünülmelidir. Bir kişinin sahip olduğu yetenek ve beceri hangi alandadır? Sorusunun yanıtı, o zanaat alanını açıklar. Öte yandan geleneğimizde bir kişinin meslek sahibi olup olmadığının sorusu; "bir zanaatı var mı?" olarak dilimize yerleşmiştir. Zanaat, emeğin bütün çeşitleriyle ilintilidir ve uygulama itibarıyla zanaatın olmadığı hiçbir sanat söz konusu değildir. Ancak zanaat ve sanatın ayırıldığı günümüzde özgünlük önemli bir konu olarak karşımızdadır. En orijinalin ortaya çıkışında zanaat, teknik bilgi ile ilişkilidir. Tekniğin sanat algısı ile birleştiği ürün, özgünlük içerir. Günümüzde farklı ihtiyaçlara bağlı gelişen tekstil el sanatları özgünlük iddiasıyla özellikle geleneksel bir üretim biçimini kendilerine referans alarak yeni ürünlerde ortaya çıkmaktadır. Oysa özgün yaratmadan kasıt, eski biçimlerin yeniden ve bugünkü ölçülerde yorumlanması değil, geleneksel tekstil sanatlarımıza üstünlük sağlayan özün ne olduğunu yakalayabilmek ve bu konuda bilince ulaşabilmek en önemli konudur (Sürür, 1985; 81).

Sanat ile zanaat arasındaki farkı burada derinlemesine irdelemeden, desen, kompozisyon, renk gibi özellikleri nedeniyle özgün tekstil el sanatı ürün için halk sanatı bağlamında bir yaklaşımın daha uygun olacağı kanaatindeyim. Hançerlioğlu'nun halk sanatı konusundaki yaklaşımı, bireysel becerilerin sanatsal kaynağının halk sanatında olduğu üzerinedir. Bu nedenle

sanatın yüzyıllar boyunca folklor (halk kültürü) biçiminde gelişmiş olması rastlantı değildir (2006: 364), (Şahin, 2016, 66).

Araştırma Verileri:

Çalışmada yer verdiğimiz Zonguldak örneğinde geleneksel ve yöreye ait işlemlerin yaşatılması savından hareketle replika çalışmaları yapmaktadır. Geleneğin yaşatılması amacı ile yapıldığı ifade edilen bu üretim biçimlerinin doğrudan geleneksel yaşam biçiminin gereksinimi olarak geliştiği söylenemez. Zonguldak kent merkezinde uzun soluklu bir atölye çalışması olarak devam eden Zonguldak Yayla Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin Yaşam Boyu Öğrenme Projesi kapsamında açılan Nakış Atölyesine devam eden kadınlar, çeşitli nedenlere bağlı olarak bu kursa gelmektedir (Şahin, 2016, 66). Burada yaşatılan, geleneksel işleme teknikleri ve işleminin ürün halidir. İşlentinin kullanım alanları ve kullanım şekilleri değişmiştir. Replikalar, işleme teknikleri, renkler ve kompozisyon bakımından neredeyse asıl örneğin aynısı olarak üretildiğinden bir değer kazanmaktadır.

Resim 1.2.3. Zonguldak işlemlerinden örnekler, 2016, Fotoğraf: Osman Şişman.

Eskimiş ve yok olmaya çok yaklaşmış bir işlentinin kopyası yapılarak yeni bir yaşam alanına kavuşturulmaktadır. Bu işlemler, nadiren çeyiz için, çoğunlukla hatıra eşya olmak üzere yüksek değerden satışa sunmak amaçlı yapılmaktadır. İşlemeciliğin geleneksel haliyle yaşamasına katkı sağladığı bir diğer alan ise bez dokumacılığıdır. Batı Karadeniz bölgesindeki köylerden el dokuma tezgâhlardan işleme için bez alan işlemeci kadınlar, bu üretim biçiminin yaşamasına olanak tanımaktadırlar.

Diğer örnek ise Eskişehir Tepebaşı Belediyesi bünyesinde açılan Belde evleri kurslarında yapılan çalışmalardır. Belediyeye bağlı belde evleri veya Halk Eğitim Merkezlerinde çeşitli kurslara devam eden kadınlar Eskişehir kent merkezinde bulunan Hanımeli Sokağı adı verilen alanda stant açmakta ve orada satış amacıyla ürettikleri ürünleri dönüşümlü günlerde sergilemektedir. Kadınların el becerileri ile ürettiği ürünler; örme atkı, eldiven, şapka vb. giyim parçaları, bez bebek yapımı, ev süsleri, hazır keçeden çanta vb., hediyelik eşya alanına hizmet eden tekstil ürünler olarak belirlenmiştir. Özellikle örme işlerde mevcut örme becerisinin yaşadığı, yeni ve başka el sanatı ürünlerin günün eğilimlerine uygun olduğu görülmektedir.

Resim 4.5.: Eskişehir, Hanımeli Sokağı, el örgüsü tekstil işler, 2017, Fot. Esra Sunerli.

Kaş Kekova da tespit edilen tekstil el sanatları ise, oylar ve oyarlardan yapılan kolye, bileklik, şal, eşarp vb. aksesuarların yanı sıra yazlık giysilerdir. Kaş Kekova Üçağız köyünde köye özgü olarak belirtebileceğimiz deniz kabuğundan yapılmış yazma oyları, zamanla oya teknikleri ile zenginleşmiş ve takılara dönüşmüştür. Deniz kabukları yaşanan coğrafyanın sunduğu bir malzemedir. Geleneğin bir el sanatında vücut bulma nedenlerinden birisi olarak bu durumu olumlu değerlendirmek yerinde olacaktır. Bunun yanı sıra, boncuklar, kumaş artıkları ve renkli ipliklerle yapılan oylar da sıkça görülmektedir. Oyların kullanım alanları takı ve çeşitli örtüler olup çoğunlukla 'otantik ürün' beklentilere uygun üretilmiş ürünlerdir.

Resim: 5.6. Deniz kabukları ile yapılan oyalı yazmalar ve çeşitli tiğ işi takılar, 2017, Fot.: Y. Şahin.

Ancak, köyde giysi üretimi son birkaç yılda yaygınlaşmış ve artık günümüzde ekonomik girdi getiren bir alana dönüşmüştür. Bu yeni gelişmenin köyün sit alanı olması ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Bir ekonomik girdi olarak başladığı ifade edilen bu üretim biçiminde kumaş

toptancılarından alınan ince dokulu, otantik desenli kumaşlardan yazlık giysiler yapılmaktadır. Kumaşlar top halinde alınmakta, yaz boyunca üretime olanak tanımaktadır.

Res. 7.8. Kaş- Kekova Üçağız Köyü, yazlık giysi atölyesi, 2017, Fot.: Y. Şahin.

Böylece malzeme ihtiyacı mevsim gelmeden önce sağlanmış olmaktadır. Renkli dikiş iplikleri, oyalar için naylon iplikler, boncuklar neredeyse her evde bir depoda yer almaktadır. Çocuk, kadın ve erkek için üretilen giysiler; şalvar, bol kesim pantolon, gömlek, elbise, etek, tek başına büyük bir şal olarak tespit edilmiştir. Bu yeni gelişim Üçağız'lı kadınların geliştirdikleri yeni bir üretim biçimidir. Birkaç dikiş makinesi, ütü ve kumaş rafları ile atölye haline dönüştürdükleri evlerinin bir bölümünde üretime devam etmektedirler. Oldukça zengin desen ve renk çeşnisi kumaşlarla yapılan ve döner askılarla alıcılarına doğal atölye ortamında sunulan giysilerden günün modasına uygun bir yaklaşım beklentisi olmamalıdır. Çünkü burada köylü kadınlar, dikimi kolay olan ve en fazla 3-4 farklı kesim- dikim özelliği olan giysileri üretmekte alışkanlık kazanmışlardır ve bunları seri biçimde üretebilmektedirler. Bu giysiler yaz tatili sırasında giyilmeğe uygun rahat, güneşten koruyan, hafif giysilerdir. Burada tıpkı geleneksel yaşam biçimlerinin ihtiyacında olduğu gibi zorunlu bir nedene bağlı gelişen üretim başlamıştır. Giysiler onların giyim alışkanlıklarından farklı ancak, turistlerin tatil gereksinimlerine uygun giysilerdir. Kendi stillerini yarattıklarını ifade edebileceğimiz kadınlar, sahip oldukları bilgi ve beceriyle bu işleri geliştirmişler ve ustalık isteyen becerileriyle yaptıkları işlerde hem çeşitlemeler önerecek kadar gelişmişler hem de zamanı hızla kullanma konusunda bir deneyim kazanmışlardır. Giysilerin kesimlerinde geleneksel giysilerin kesim bilgisi gözlemlenmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç:

Bu üç örneğin genel değerlendirmesini aşağıdaki gibi ifade edebiliriz. Her üçünde de tekstil el sanatları gelenekteki yer aldığı halinden farklı amaçlar için üretilmektedir. Yeni ürünler geleneksel gereksinimler (örf, adet, gelenekler- görenekler) çerçevesinde değil, ekonomik kaygı ile hediyelik eşya statüsünde üretilmektedir. Bu ürünlerin üretimi aşamasında gelenekle olan bağı üretim teknikleridir. Burada tekhné/ teknik bilgi ve bunları uygulayabilme yeteneği ve becerisi konusudur. Bu bağlamda beceri konusu önem kazanmaktadır.

Beceri konusu Zonguldak'ta tespit edilen işlemecilik örneği ile irdelenebilir. Zonguldak araştırmasından elde edilen tespit; geleneksel tekniklerin, yapma- etme becerisinin, yapma-

etme bilgilerinin aktarımıdır. Geleneksel bilgi ve beceri ile oluşturulan geleneksel işlemler, el sanatları arasında belki de estetik bakımdan en yüksek değerdeki uğraştır. Becerikli ellerde hala üretilmekte olan işlemler geçmiş kültürel anlamları geleceğe taşıdığı kabul edilen bir sanat dalı olarak teknik bakımdan da zorluklar içermektedir. İşlemlerin teknik olarak çözümlenmesi akıl yürütülerek “bilgi” sayesinde olmaktadır. Teknik bilgisizlik olması durumunda işlemin çeşitli işlemlerinin yapılması mümkün olamayacaktır. Bir tekniğin nasıl yapılacağını bilme durumu “bilgi” ile gerçekleşecektir. Burada teknik, bir anlamda “bilgi”nin karşılığı olmaktadır.

Zonguldak işlemlerinde başvurulan teknik, bölgeye ait hesap işi işlemede kullanılan tüm iğne türlerini kapsamaktadır. Düz pesend, verev pesend, muşabak, ajur, tel kırma, hesap iğne, mürver, gözeme gibi adlar alan iğne çeşitleri gelenekte yer almış eski örneklerin replikaları üzerinde uygulanmaktadır. Her biri ayrı bir teknik ve dolayısıyla bilgi içeren bu iğneleri arzu edilen titizlikte yapabilmek “beceri” olarak adlandırılmaktadır. Eşyaları güzel yapabilmek becerisi, teknik bilgi ve bu tekniği kullanabilme yeteneği ile birlikte kültürün konusu olarak değerlendirilmektedir (Senneth, 2013: 21). İşlemecilik Zonguldak ve çevresinin kültüründe olan bir el sanatıdır. Gelenekte yer alan işleme bilgisinin eğitimle geliştirilen beceri ile hayata geçirilmesi olumlu bir gelişmedir. Bu sonuç Senneth’in insanların becerilerinin gelişebilmesi için daha fazla eğitim ve alıştırmaya yapmaları gerektiği (Senneth, 2013: 66) tespitini haklı çıkarır. Bu bağlamda geleneksel işleme tekniklerinin farklı iğnelerinin öğrenilmiş olması nedeniyle işleme geleneğinin yaşatıldığından bahsedebiliyoruz. Ayrıca tekstil üretiminin çeşitli aşamalarının Zonguldak ve çevresi için tarihi derinliği ve gelenekte yeri bulunduğu bilinmektedir (Yağan, 1978; 66), (Barışta, 2001: 127). Bölgede halk kültüründe işleme işi bilinen bir meşguliyettir (Ther, tarihsiz), (Şahin, 2016b; 38), (Şahin, 2016a: 616). Ancak yeni işleme ürünlerin üretim gerekçeleri ve kullanım alanları farklılık göstermektedir. İşlemler artık çeyiz için gerekli olan peşkir, el bezi, gelin başı, perde vb. olarak değil sadece örtü amaçlı üretilmektedir (Şahin, 2016b; 43). İşlentiler kültürün temsili olarak anı değerinde üretilmekte alıcılar da aynı maksatla almaktadır. İşlemlerin bu hali günümüz gereksinimlerine uygundur.

Eskişehir Tepebaşı’nda görülen örneklerde, özellikle örme becerisinin yaygın haliyle devam etmesi ilk tespitlerimiz arasındadır. Tarihsel süreçte bölgede Ankara tiftiği yetiştiriciliği, yün üretimi ve sof dokumacılığının olduğu düşünüldüğünde örmeciliğin son derece doğal bir gelişme olduğu ifade edilmelidir. Ancak, bu tarihsel güçlü geçmişe karşın ortaya çıkan ürünlerin geleneksel ürünleri yansıttığı ifade edilememektedir. Burada örme becerisi vardır ve günlük ihtiyaca yönelik kıyık giyecek ve aksesuarların yaygınlığı öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra hazır tekstil malzemelerden yapılan yetkinleşmiş beceriye ihtiyaç göstermeyen yapıtırmaya ile üretilen günlük kullanım ve süs eşyalarının uğraşı (hobi) kategorisi altında yer alması daha uygun olacaktır. Boş zamanlarını değerlendiren kadınlar, modanın etkisinde her sezon bir başka biçimde ortaya çıkan günlük kullanım nesnelere üretmektedirler. Burada kültürün temsili rolü üstlenen bazı düzenlemeler vardır ancak bunlardan geleneksel kültürün kendisi olarak bahsetmemiz uygun olmayacaktır.

Kaş Kekova da tespit edilen mevsimlik ürünler neredeyse bütün sahil şeridinde görülmeye başlanmıştır. Buradaki durum kadınların geleneksel becerilerini, zevklerini ve pratik zekalarını göstermesi bakımından kıymetli bir gelişmedir. Kadınların dikiş bilgisini eyleme döktükleri ve bir çalışma alanına ihtiyaç duyulduğu ve yapılan işle ilgili bir atölye ortamı oluşturulduğu görülmekte-

dir. Bir üretim alanı olan atölyede dikiş yapan kadınlar vardır ve o kültürde büyüyen yeni nesil bu becerinin içinde büyüyerek bunu öğrenmektedir. Kekova da taleplerin yoğunluğuna bakılırsa bu becerinin yaşaması ve gelişmesi için doğal bir ortamın olduğundan bahsedilebilir. Bu örnekte üretici kadınlar alıcı kitlenin beğenilerine göre hayal güçlerini çalıştırarak yeni önermelerde bulunmaktadır. Senneth'in de belirttiği gibi becerinin gelişmesi hayal gücüyle mümkün olmaktadır (2013: 33).

Geleneksel el sanatlarında becerinin korunması, sadece bu el sanatının yaşatılması anlamına gelmemelidir. Burada becerinin yani edinilmiş bilginin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu becerilerin korunmasında ve muhafaza edilmesinde, bilgi ya da bilgisizlik önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar (Liebl ve Roy, 2004: 53). Bir eski geleneksel el sanatının yaşatılamamasında, o alana ait bilginin olmaması sorundur. Bilgi ve beceriye, ihtiyaç olmaması halinde el sanatları yok olmaya yüz tutar. Geleneksel yaşam biçimlerinin değişerek başkalaştığı günümüzde artık gereksinim duyulmayan pek çok el sanatı yok olmuştur. Ancak, bütün bu değişimleri yorumlayabilmek için sosyal ve ekonomik gelişmeleri birlikte düşünmek gerekmektedir. Ayrıca bir başka sorun, becerinin ve bilginin mirasçılarının nasıl korunması gerektiği sorudur. Geleneksel el sanatları bilgi ve bilginin aktarımı için özel bir kategori olarak düşünülmelidir (Şahin, 2016b; 10).

Endüstriyel kent insanının çalışma düzenine göre planlanan yaşantısıyla ortaya çıkan yeni durum, özellikle yerel yönetimler için özel bir kategori olan el sanatları kültürel bellek tartışmaları ışığında değerlendirilmekte ve geleneksel ile bağ kurmada el sanatlarının varlığından yararlanılmaktadır.

Becerinin eğitilmiş bir pratik olma hali bu kez, çeşitli kurum ve kuruluşların çatısı altında açılan eğitim programları ve kurslar aracılığıyla benimsenmiş bir eğitim modeli olarak yürütülmektedir. El sanatlarının yaşatılması, gelecek nesillere öğretilmesi gibi amaçlarla projeler hazırlanmakta, emekli ve işsizlerin bu çalışmalarda yer almasına olanak sağlanmaktadır. Bu tarz projelerde üretilen ürünler, çoğunlukla gelenekteki yeri ile üretilmemektedir. Artık daha farklı bir ihtiyaç alanı olan hediyelik eşya sektörüne hitap eden bu üretim şeklinde bu kez kültürün başkalaşması gibi konuların gündeme geldiği tartışılmaktadır.

Ancak bu konuyu daha farklı bir şekilde duyumsamak gerekmektedir. Bilgi ve becerinin aktarılması gibi kavramlar, endüstriyel toplumların yaşadığı deneyimlerin ardından gelişen teknoloji çağında daha da önem kazanmaktadır. Çevresel sorunlar ve sağlık sorunlarının ürkütücü gerçekliği karşısında dile getirilmeye başlanan çözüm önerileri arasında el sanatları yerini korumaktadır. Son yıllarda gelişen sürdürülebilirlik kavramı bu bağlamda bu sorunların büyümesi neticesinde giderek önem kazanmaktadır. Bunu bir çeşit maddi kriz olarak yorumlayan Senneth, bu krizden çıkmak için üretilen şeyleri ve bunları kullanım şeklimizi değiştirmeye mecbur olduğumuzu ve daha sürdürülebilir bir yaşam biçimi için çevrenin iyi zanaatkarları olmaya ihtiyaç duyacağımıza değinerek burada zanaatın artık bize yabancı olduğundan bahseder (2013: 25). İnsanın zanaata yabancı olması kendi yaratıcı edimlerine, becerilerine yabancılaşması anlamına gelmektedir. Bu gelişmede zaten zanaat artık değişmiştir ve antik dönemdeki halinden uzaklaşmış hali ile karşımıza çıkmaktadır (Senneth, 2013; 73). Şimdi geleneksel olandan yola çıkılarak yapılan işlerde görülen beceriden eğitilmiş bir pratik olarak bahsetmek mümkün olabilmektedir. (Şahin, 2016; 8). Bu bağlamda önemi yadsınamayan eğitimin çeşitli aşamaları iyi tasarlanmalıdır.

Yukarıda bahsettiğimiz üretim biçimleri ve ürünler çeşitlenebilir. Ancak önemli olan insanın bir malzemeyi işleyebilecek bilgi ve beceri ile yetiştirilmesidir. Teknolojik gelişmelere rağmen yapma etme, eyleme ihtiyacı duyulan tekstil el sanatlarında geleneğin veya günümüzün yorumlanması iyi ve kötü örneklerle devam edecektir. Ancak özgün olanın ortaya konmasında özellikle eğitim kurumlarına kültürün yozlaştırılmaması adına önemli görevler düşmektedir. Bu bağlamda çeşitli adlar altında açılan kurslar da verilen eğitimlerin içerik, amaç ve sonuçlarının neler olması gerektiğini sorgulamamız gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Örcün BARIŞTA; Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemciliği, Desen ve Terminolojisinden Örnekler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Ahmet CEVİZCİ; *Felsefe Sözlüğü*, Ekin Yayınları, Ankara, 1997.
- Orhan HANÇERLİOĞLU; *Felsefe Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 2006.
- Maureen LIEBL and Tirthankar ROY; “*Handmade in India: Traditioanl Craft Skills in A Changing World*”, (Edt. by: J. Michael Finger, Philip Schuler), Poor People’s Knowledge: Promoting Intellectual Property in Developing Countries, Part: 2, 2004, The World Bank.
- Richard SENNETH; *Zanaatkâr*, Çev.: Melih Pekdemir, Ayrıntı Yayınları, 2013.
- Ayten SÜRÜR, Geleneksel Türk Sanatlarında Desenleme ve Kompozisyon Yöntemleri, Sanat Üzerine, Hacettepe Ün. GSF Yayınları, Ank. 81- 89 s, 1985.
- Yüksel ŞAHİN; “Zonguldak’ta Tekstil ve Moda Tarihi Müzesi Kurulması Üzerine Bir Öneri”
- İnsan, Mekân, Kimlik Bağlamında Zonguldak Sempozyumu, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, 2016a.
- Yüksel ŞAHİN; Her Yönüyle Günümüz Zonguldak İşlemeleri ve Replikalar, Ürün Yayınları, Ankara, 2016b.
- Ulla THER; Türk İşlemeler Osmanlı Saray İşlemelerinden Çeyiz Sandıklarına, Çev. : Fatma Artunkal, Yeni Çiğir Kitabevi, İstanbul, tarihsiz.
- Şahin Yüksel YAĞAN; Türk El Dokumacılığı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1978.